

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROGRAMA ȘCOLARĂ
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
CLASA a IX-a
CICLUL INFERIOR AL LICEULUI

Aprobată prin ordin al ministrului
Nr. _____/ _____

București, 2009

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina *Limba și literatura română* are un rol deosebit de important în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi și abilități necesare pentru a le asigura accesul postșcolar la învățarea pe toată durata vieții și integrarea activă într-o **societate bazată pe cunoaștere**.

Pe parcursul învățământului obligatoriu, elevii trebuie să-și formeze în primul rând competențele de comunicare indispensabile, în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar și coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă și să producă mesaje orale și scrise, în diverse situații de comunicare.

Studiul limbii și al literaturii române are de asemenea o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în competențele generale și în setul de valori și atitudini enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării). Aceste finalități își găsesc corespondent, în principal, în domeniul *Comunicare în limba maternă*, așa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Competențe cheie pentru învățământul pe tot parcursul vieții – Cadrul european de referință, Anexa la Recomandarea Parlamentului și a Consiliului European, 2006*), cât și în competențele transversale, menționate în același document, din domeniile *A învăța să înveți*, *Competențe sociale și civice*, *Inițiativă și cultură antreprenorială*, *Conștiință și exprimare culturală*.

Paradigma programelor școlare de *Limba și literatura română* (pentru gimnaziu și pentru învățământul liceal) este una comunicativ-funcțională. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării și al textului literar. Principiile actualului model sunt:

- urmărirea unui set unitar și coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul întregii școlarități obligatorii;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evidentă deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoștințe pe formarea de competențe și atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare și de extindere;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor și a situațiilor de învățare și adaptarea acestora la grupul-țintă;
- asigurarea caracterului flexibil și actual al studierii limbii române, prin conectarea sa la realitățile vieții cotidiene;
- reechilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise și celei orale;
- îmbinarea echilibrată a proceselor de receptare și proceselor de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, în cadrul căreia accentul să fie plasat pe aspectele concrete ale utilizării limbii.

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii și a literaturii române în clasa a IX-a sunt:

- I. Literatură;
- II. Limbă și comunicare.

Potrivit planurilor-cadru de învățământ în vigoare, disciplinei *limba și literatura română* îi sunt alocate **trei ore pe săptămână în trunchiul comun**, la toate filierele, profilurile și specializările.

În afara trunchiului comun, următoarele profiluri și specializări **au alocată câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)***: filiera teoretică – profilurile real și umanist; filiera vocațională – profilul pedagogic, ordine și securitate publică (licee M.A.I.), militar (licee M.A.N.) și teologic.

În prezentul document conținuturile alocate pentru curriculum diferențiat sunt marcate prin semnul asterisc (*).

Structura programei pentru clasa a IX-a este următoarea:

- Notă de prezentare;
- Competențe generale;
- Valori și atitudini;
- Competențe specifice și conținuturi asociate acestora;
- Recomandări privind conținuturile învățării;
- Sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

- 1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare**
- 2. Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare**
- 3. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare**

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea interesului pentru lectură și a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă și tolerantă a opiniilor și a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
1.1 utilizarea adecvată a achizițiilor lingvistice în receptarea diverselor texte	<ul style="list-style-type: none">- niveluri ale receptării textelor orale și scrise: fonetic, ortografic și de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual, nonverbal și paraverbal- texte ficționale; texte nonficționale: memorialistice, epistolare, jurnalistice, juridic-administrative sau științifice, argumentative
1.2. identificarea elementelor specifice din structura unor tipuri textuale studiate	<ul style="list-style-type: none">- rolul verbelor în narațiune- rolul adjectivelor în descriere- rolul formulelor de adresare, de inițiere, de menținere și de închidere a contactului verbal în monolog și în dialog- tipuri textuale și structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ
1.3 exprimarea orală sau în scris a propriilor reacții și opinii privind textele receptate	<ul style="list-style-type: none">- exprimarea orală a reacțiilor și a opiniilor față de texte literare și nonliterare, față de filme văzute (monolog, dialog)- exprimarea în scris a reacțiilor și a opiniilor față de texte literare și nonliterare, față de filme văzute (jurnal de lectură, eseu structurat, eseu liber etc.)
1.4 redactarea unor texte diverse	<ul style="list-style-type: none">- relatarea unei experiențe personale, descriere, argumentare, rezumat, caracterizare de personaj, povestire*, fișe de lectură, referat; știri, anunțuri publicitare, corespondență privată și oficială, formulare tipizate
1.5 utilizarea corectă și adecvată a formelor exprimării orale și scrise în diverse situații de comunicare	<ul style="list-style-type: none">- normele limbii literare la toate nivelurile (fonetic, ortografic și de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual)- reguli și tehnici de construire a monologului (povestire / relatare orală, descriere orală, argumentare orală)- reguli și tehnici de construire a dialogului (conversație, discuție argumentativă)- rolul elementelor verbale, paraverbale și nonverbale în comunicarea orală

2. Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. aplicarea unor tehnici vizând înțelegerea textelor literare sau nonliterare	<ul style="list-style-type: none">- stabilirea ideilor principale- rezumarea- identificarea câmpurilor semantice dominante dintr-un text
2.2 identificarea temei textelor propuse pentru studiu	<ul style="list-style-type: none">- temă, motiv, viziune despre lume- relații tematice între textele pentru studiu din clasa a IX-a și texte studiate în gimnaziu
2.3 compararea ideilor și atitudinilor diferite în dezvoltarea aceleiași teme literare	<ul style="list-style-type: none">- modul de reflectare a unei idei sau a unei teme în mai multe opere literare (aparținând unor genuri sau epoci diferite sau unor arii culturale diferite)

Competențe specifice	Conținuturi
2.4 analizarea componentelor structurale și expresive ale textelor literare studiate și discutarea rolului acestora în tratarea temelor	- componente structurale și expresive (elemente de construcție a subiectului și a personajelor în texte epice; simboluri centrale în texte lirice; elemente de versificație, figuri de stil)
2.5 compararea trăsăturilor definerii ale comunicării în texte ficționale și nonficționale	- ficțiune, imaginație, invenție; realitate, adevăr - scopul comunicării (informare, delectare, divertisment etc.) - reacțiile receptorului (cititor, ascultător) - „eu ficțional“ și „eu real“, text ficțional și text nonficțional
2.6 aplicarea conceptelor de specialitate ¹ în analiza și discutarea textelor literare studiate	- genuri literare (epic, liric, dramatic) - autor, narator, eu liric, cititor; - moduri de expunere - narațiunea (narațiunea la persoana a III-a și la persoana I; momentele subiectului; timpul și spațiul în narațiune) - descrierea (portretul literar, tabloul) - dialogul (mijloc de caracterizare a personajelor) - personajul (caracterizarea personajului, portretul fizic și portretul moral) - figuri de stil (personificare, comparație, enumerație, repetiție, epitet, hiperbolă, antiteză, metaforă, alegorie, inversiune)
2.7 compararea limbajului cinematografic cu acela al textului scris	- raportul text-imagie - limbajul cinematografic, limbajul literaturii (materialul de expresie specific, posibilități de prelucrare a acestuia, impact asupra publicului) - concepte specifice cinematografiei: regie, scenariu, imagine, coloană sonoră, interpretare actricească - cronică de film*

3. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
3.1 identificarea structurilor argumentative într-un text dat	- construcția textului argumentativ - rolul conectorilor în argumentare
3.2 identificarea elementelor dintr-un text care confirmă sau infirmă o opinie privitoare la textul respectiv	- textul critic în raport cu textul discutat
3.3 argumentarea unui punct de vedere privind textele studiate	- tehnica argumentării - discurs argumentativ oral și scris

¹ Toate aceste concepte au fost asimilate în gimnaziu.

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii: **I. Literatură, II. Limbă și comunicare.**

Domeniul **Literatură** este conceput cu o dominantă pentru fiecare an de studiu. În clasa a IX-a, dominantă este **Literatura și viața.**

Domeniul **Literatură** propune trei module: **1. Ficțiunea literară, 2. Ficțiune și realitate și 3. Literatură și alte arte.**

Structura modulară permite profesorilor și autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice). În anumite cazuri, sunt date recomandări explicite, care solicită **integrarea** conținuturilor respective în alte module.

În actualul curriculum se specifică, pentru domeniul **Literatură, distribuția** în module și **tipurile** de texte recomandate în cadrul fiecărui modul, precum și **numărul minimal** de texte / creații artistice. În clasa a IX-a, pentru profilurile și specializările cu 3 ore pe săptămână (ore în trunchiul comun) se recomandă ca număr minimal: **8** texte la modulul 1; **4** texte la modulul 2; **1** film la modulul 3, cu mențiunea că, pentru studiul aprofundat al fiecărei teme alese, pot fi propuse mai mult de două texte literare, încât profesorul poate extinde la 10 numărul minim al operelor literare studiate. Pentru profilurile și specializările care au alocată în plus câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)*, se recomandă ca număr minimal: **10** texte la modulul 1; **5** texte la modulul 2; **2** filme la modulul 3). Profesorii (și autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare modul de conținuturi, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale și de cultură generală a elevilor; **atractivitate; valoare; varietatea** autorilor selectați; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Se recomandă ca între textele / creațiile artistice selectate pentru studiu să fie incluse și scrieri din literatura universală sau filme aparținând cinematografiei universale.

Acolo unde consideră necesar, profesorul poate lărgi numărul de texte pentru studiu. De asemenea, pot fi incluse texte suplimentare cu caracter ilustrativ.

I. LITERATURĂ

1. Ficțiunea literară

Se recomandă studierea unor grupaje tematice, urmărind tratarea diferită a unor teme literare din punctul de vedere al concepțiilor și al atitudinilor exprimate, al modalităților de expresie și al reacțiilor pe care textele le provoacă cititorilor.

În studiul acestor grupaje tematice se vor actualiza și consolida conceptele de teorie literară dobândite în clasele a V-a – a VIII-a. De asemenea, în cadrul lecțiilor de literatură, profesorii vor propune elevilor discuții de relaționare a operelor studiate în acest an cu textele studiate în gimnaziu.

Se recomandă, de asemenea, familiarizarea elevilor cu o serie de concepte noi de estetică, de teorie literară și de stilistică, cu scopul deprinderii elevilor cu instrumentarul de analiză a textelor și de comentare a diverselor aspecte ale acestora: *temă, motiv, viziune despre lume, procedeu artistic*.

Teme propuse:

La alegere: *Adolescența* sau *Joc și joacă*

La alegere: *Familia* sau *Școala*

La alegere: *Iubirea* sau *Scene din viața de ieri și de azi*

La alegere: *Aventura, călătorie* sau *Lumi fantastice* (inclusiv SF)

La alegere*: *Confruntări etice și civice* sau *Personalități, exemple, modele*

Se vor studia, integral sau fragmentar, **cel puțin două texte literare pentru fiecare temă**, de preferință din epoci diferite, numărul minimal fiind de 8-10 opere literare studiate în clasa a IX-a. Se vor alege, în ansamblu, atât scrieri în proză, cât și în versuri, aparținând celor trei genuri literare studiate în gimnaziu (epic, liric, dramatic). De asemenea, **cel puțin jumătate dintre textele literare propuse pentru studiu (minimum 4 texte literare la profilurile și specializările cu 3 ore pe săptămână/ minimum 5 texte literare la profilurile care au curriculum diferențiat) vor fi selectate din opera scriitorilor canonici**: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu.

Este recomandabil ca elevii să aibă acces (prin intermediul manualelor etc.) la informații privind autorii textelor studiate (date bio-bibliografice esențiale, caracteristici generale ale operei, locul acesteia în literatura română sau în cea universală).

Pentru sugestii privind textele care pot fi propuse pentru studiu la fiecare temă, vezi *Anexa*.

2. Ficțiune și realitate

Se recomandă studiul unor texte care nu aparțin domeniului ficțiunii literare, legate tematic de textele literare de la punctul 1. Se va urmări cu prioritate sesizarea diferențelor privitoare la scopul comunicării, la situația de comunicare, la ceea ce se comunică și la reacția receptorului.

Se vor studia, în acest scop, cel puțin 4 texte la profilurile și specializările cu 3 ore pe săptămână (respectiv, cel puțin 5 texte la profilurile care au curriculum diferențiat *), câte unul din fiecare dintre următoarele categorii:

- texte memorialistice (amintiri, memorii, mărturii, jurnal intim, jurnal de călătorie etc.)
- texte epistolare (corespondență privată, corespondență oficială etc.)
- texte jurnalistice (reportaj, interviu, articol, anunț publicitar etc.)
- texte juridic-administrative sau științifice (lege, regulament, raport, referat, studiu științific etc.)

- texte argumentative (eseu, discurs oratoric, prelegere etc.)

Acestea pot fi repartizate fie mai multe la o temă, fie câte unul la fiecare temă. Concepte precum *ficțiune, imaginație, invenție; realitate, adevăr; "eu" ficțional / "eu" real; text ficțional / text nonficțional* vor fi abordate în studiul comparativ al textelor ficționale și nonficționale.

Pentru sugestii privind textele care pot fi propuse pentru studiu la fiecare temă, vezi **Anexa**.

3. Literatură și alte arte: literatură și cinematografie

Se recomandă studiul unor creații cinematografice, în vederea sesizării relațiilor dintre literatură și alte limbaje artistice. În școlile care nu au dotare tehnică pentru vizionarea unor filme la clasă, profesorii pot recomanda elevilor vizionarea unor filme din programele de televiziune, urmând ca acestea să fie discutate la orele de Limba și literatura română.

Se vor discuta următoarele noțiuni de artă cinematografică: *scenariu, regie, imagine, coloană sonoră, interpretare actoricească*.

Se vor studia:

- cel puțin un film ales (două* filme alese), de preferință, dintre ecranizările unor opere literare sau în relație cu scenariile cinematografice respective

Este de dorit ca, în măsura posibilităților, creațiile cinematografice să fie alese astfel încât să poată fi corelate cu grupajele tematice de la punctul 1.

II. LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate principale: (a) *normativă* și (b) *funcțională*, având ca obiectiv formarea la elevi a unor deprinderi de a folosi limba română corect, adecvat și eficient în producerea și receptarea textelor orale și scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se va face în ordinea aleasă de autorii de manuale sau de profesori, integrându-le acolo unde consideră că au eficiență didactică. Se recomandă, pentru studiul limbii române, folosirea, de preferință, a textelor selectate pentru domeniul **Literatură**.

În funcție de cunoștințele elevilor se vor actualiza și consolida noțiunile de fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă și stilistică dobândite în gimnaziu.

Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

1. Producerea mesajelor orale și scrise

1.1. Exprimarea orală

- Dialogul
 - tipuri: conversația cotidiană, discuția argumentativă
 - reguli ale dialogului (atenția acordată partenerului, preluarea/cedarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog etc.)
 - tehnici ale dialogului eficient
 - adecvarea la situația de comunicare (partener, context etc.)
 - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.)

- structura dialogului (replica; perechi de replici; grupaje de replici etc.)
- argumentare și contraargumentare în dialog
- **Monologul**
 - tipuri: povestirea/relatarea orală, descrierea orală, argumentarea orală
 - reguli ale monologului (contactul vizual cu auditoriul; raportarea la reacțiile auditoriului etc.)
 - tehnici ale monologului eficient
 - adecvarea la situația de comunicare (auditoriul, context)
 - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune, divertisment etc.)
 - structura monologului (introducerea, cuprinsul, încheierea)

1.2. Exprimarea scrisă

- tipuri de texte: relatarea unei experiențe personale, descriere, argumentare, rezumat, caracterizare de personaj, povestire*, fișe de lectură, jurnal de lectură, referat, eseu structurat, eseu liber; știri, anunțuri publicitare, corespondență privată și oficială, formulare tipizate
- etapele redactării (pregătirea/documentarea, alcătuirea planului de idei, redactarea, verificarea și corectarea, forma finală)
- reguli generale în redactare (structurarea textului, adecvare la situație – de ex. cerințele privind tema textului, limita de spațiu etc. –, adecvare stilistică, așezare în pagină, lizibilitate)
- etape și reguli specifice de redactare în funcție de tipul de text

1.3. Niveluri de constituire a mesajului

- **fonetic, ortografic și de punctuație**
 - pronunțarea corectă: pronunțarea neologismelor (hiat, diftong, accent), evitarea cacofoniei
 - scrierea corectă a cuvintelor (în special a neologismelor)*
 - scrierea cu majusculă
 - despărțirea cuvintelor în silabe
 - folosirea corectă a semnelor de ortografie și de punctuație
- **morfosintactic**
 - folosirea corectă a formelor flexionare (de ex. pluralul substantivelor, articularea substantivelor, forme cazuale etc.)
 - folosirea corectă a acordului gramatical (între predicat și subiect - acordul logic, acordul prin atracție; acordul atributului cu partea de vorbire determinată)
 - evitarea anacolutului
- **lexico-semantic**
 - cunoașterea sensului corect al cuvintelor (în special al neologismelor)
 - folosirea adecvată a cuvintelor în context
 - erori semantice: pleonasmul, tautologia, confuzia paronimică
 - utilizarea corectă a derivatelor și a compuselor (prefixe, sufixe, prefixoide, sufixoide)
 - schimbarea categoriei gramaticale
 - cunoașterea relațiilor semantice (sinonimie, antonimie, polisemie; omonimie) și actualizarea lor în context
- **stilistico-textual**
 - adecvarea registrelor stilistice (standard, colocvial, specializat etc.) la situația de comunicare
 - coerență și coeziune în exprimarea orală și scrisă
 - tipuri de texte și structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ
- **nonverbal și paraverbal**

- gesturi, mimică, poziție a corpului; tonalitate, accent, pauze în vorbire, ritm etc.

2. Receptarea mesajelor orale și scrise

2.1. Receptarea diverselor tipuri de mesaje

- schema comunicării concepută de Roman Jakobson (componentele și funcțiile actului de comunicare)
- informația verbală în mass media audio-vizuale (știri radio, știri TV)
- factori care înlesnesc sau perturbă receptarea (codul, canalul, contextul)
- principiile ascultării active

2.2. Niveluri ale receptării

- **fonetic, ortografic și de punctuație**
 - dificultăți de înțelegere a mesajului cauzate de forme incorecte de pronunțare
 - rolul semnelor ortografice și de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise
- **morfosintactic**
 - ambiguități morfosintactice care îngreunează înțelegerea mesajului
- **lexico-semantic**
 - interpretarea sensului cuvintelor în context
 - rolul câmpurilor semantice în interpretarea mesajelor scrise și orale
- **stilistico-textual**
 - rolul figurilor de stil și al procedeelor artistice
 - rolul elementelor arhaice și regionale în receptarea mesajelor*
 - receptarea în funcție de tipurile de texte (ficționale și nonficționale)
 - receptarea în raport cu genurile și speciile literare în care se încadrează textele respective
 - tipuri de texte și structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ
- **nonverbal și paraverbal**
 - influența elementelor nonverbale și paraverbale asupra înțelegerii mesajului oral

SUGESTII METODOLOGICE

- *Orientarea studiului către elev.* Profesorii vor lua ca reper nevoile reale ale elevilor, adaptându-și demersurile didactice în funcție de acestea. Finalitățile disciplinei se pot realiza eficient prin centrarea pe procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici decurge necesitatea de a pune un accent mai mare pe activitățile didactice de tip formativ și performativ, care presupun implicare și interacțiune pentru rezolvarea unor sarcini de învățare concrete. Profesorii se vor ghida în activitatea la clasă în primul rând după programa școlară și vor folosi manualele ca instrumente de lucru flexibile și adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi cu care lucrează. Profesorii au libertatea de a selecta atât metodele pe care le consideră cele mai adecvate pentru atingerea finalităților vizate, cât și temele și textele pentru studiu. Opțiunea pentru selectarea temelor și a textelor se poate baza pe chestionare de evaluare a capacităților și a intereselor de studiu ale elevilor din clasă.
- *Caracterul funcțional, practic, aplicativ al predării-învățării.* Având în vedere că programa are la bază competențele generale și cele specifice, conținuturile apar, în acest context, drept mijloace de realizare a finalităților disciplinei. În ceea ce privește producerea de mesaje scrise și orale se vizează competențe procedurale care să poată fi transferate în contexte diverse (rezumare, analiză, comparare, argumentare, descriere etc.). Textele ficționale și nonficționale vor fi folosite ca mijloace pentru formarea deprinderilor de receptare, care să poată fi aplicate adecvat și la lectura altor texte de același tip. Pentru sugestii și exemple de activități de învățare, se poate consulta volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă și comunicare, liceu*, București, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Național pentru Curriculum.
- *Diversificarea metodelor și instrumentelor de evaluare.* O eficiență sporită a învățării decurge și din tipurile de evaluare folosite în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurilor educaționale toate tipurile de evaluare: evaluare inițială, evaluare continuă și evaluare sumativă; evaluare de proces, de produs și de progres. De asemenea, pentru a face învățarea mai atractivă pentru elevi, se pot folosi metode și instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, investigația, referatul, proiectul, portofoliul, autoevaluarea. Pentru exemple și sugestii, se poate consulta volumul *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, București, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Național de Evaluare și Examinare.

ANEXĂ

Listele de exemple cuprind sugestii care pot orienta selectarea textelor pentru studiu. Aceste liste sunt deschise autorilor de manuale și profesorilor, care le pot completa cu propriile opțiuni. Ele nu au caracter de obligativitate.

I. LITERATURĂ

1. Ficțiunea literară

De exemplu:

- pentru tema **Adolescența**: M. Eminescu, *Fiind băiet păduri cutreieram*; Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*; Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*; o povestire de Radu Cosașu din ciclul *Supraviețuiri*; J. D. Salinger, *De veghe în lanul de seară*, Alain-Fournier, *Cărarea pierdută*, William Golding, *Împăratul muștelor* etc.
- pentru tema **Joc și joacă**: Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*; Nina Cassian, *Poezii în limba spargă*; Tudor Arghezi, *Prefață la Țara piticilor*, Mircea Cărtărescu, *Orbitor*; Simona Popescu, *Exuvii*, J.W.Goethe, *Poezie și adevăr*, Mark Twain, *Tom Sawyer*, Lewis Carroll, *Alice în țara minunilor*, Italo Calvino, *Baronul din copaci* etc.
- pentru tema **Familia**: Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*; Ioan Slavici, *Mara*, Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară*, Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, Marin Preda, *Moromeții*; Fănuș Neagu, *Vară buimacă*, Honoré de Balzac, *Moș Goriot*, John Steinbeck, *La răsărit de Eden* etc.
- pentru tema **Școala**: C. Negruzzi, *Cum am învățat românește*; Ion Ghica, *Școala acum 50 de ani*; I. L. Caragiale, *Bacalaureat*, *Triumful talentului*, *Un pedagog de școală nouă*; D. R. Popescu, *Leul albastru*; Ioan Groșan, *Marea amărăciune*; Radu Petrescu, *Oceanul întors*, James Joyce, *Portretul artistului în tinerețe*, Branislav Nușici, *Anii de școală* etc.
- pentru tema **Iubirea**: G. Galaction, *De la noi la Cladova*; G. Ibrăileanu, *Adela*; Mircea Eliade, *Maitreyi*; Radu Petrescu, *Matei Iliescu*; Mircea Cărtărescu, *Travesti*; Shakespeare, *Romeo și Julieta*; poezii de M. Eminescu (*Dorința*, *Floare albastră*, *Sara pe deal* etc.), G. Coșbuc (*Mânioasă*, *Nu te-ai priceput*, *Rea de plată* etc.), Lucian Blaga (*Nu-mi presimți*, *Lumina raiului*, *Izvorul nopții* etc.), Tudor Arghezi (*Creion*, *Morgenstimmung* etc.), poezii de Ion Minulescu, Nichita Stănescu (*Adolescenți pe mare* etc.), Mircea Cărtărescu (*Când ai nevoie de dragoste*, *Poema chiuveței*, *Mica elegie* etc.), *Cântarea cântărilor*, William Shakespeare, *Romeo și Julieta*, Octavio Paz, *Dubla flacără* etc.

- pentru tema **Scene din viața de ieri și de azi**: Ion Ghica, *O călătorie de la București la Iași înainte de 1848*; V. Alecsandri, *Balta Albă, Istoria unui galbân*; Ion Marin Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București*, G. Călinescu, *Cartea nunții*; Gabriela Adameșteanu, *Dimineața pierdută*; Silviu Angelescu, *Calpuzanii*; proză scurtă de Mircea Nedelciu, Cristian Teodorescu; Victor Hugo, *Mizerabilii*, Honoré de Balzac, *Iluzii pierdute*, Jack London, *Martin Eden* etc.
- pentru tema **Aventură, călătorie**: Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*; Panait Istrati, *Chira Chiralina*; Jean Bart, *Europolis*; M. Sadoveanu, *Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*; Radu Tudoran, *Toate pânzele sus*; Miguel de Cervantes Saavedra, *Don Quijote*, Alexandre Dumas - tatăl, *Cei trei muschetari*; Herman Melville, *Moby Dick*, E. Hemingway, *Bătrânul și marea* etc.
- pentru tema **Lumi fantastice**: Mihai Eminescu, *Sărmanul Dionis*, I. L. Caragiale, *La Hanul lui Mânjoală, Kir Ianulea, Calul Dracului*, Mircea Eliade, *12.000 de capete de vite*; Ov. S. Crohmălniceanu, *Istorii insolite*; V. Voiculescu, *Șarpele Aliodor*; povestiri de Vladimir Colin (*Broasca* etc.), poezii de Leonid Dimov; Jules Verne, *20.000 de leghe sub mări*; H. G. Wells, *Oul de cristal*; Dino Buzzati, *Secretul pădurii bătrâne*; Michael Ende, *Povestea fără sfârșit*; Stanislaw Lem, *Solaris* etc.
- pentru tema **Confruntări etice și civice***: Ioan Slavici, *Moara cu noroc*; Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*; Augustin Buzura, *Vocile nopții*; poezii de Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Ileana Mălăncioiu; Milan Kundera, *Gluma* etc.
- pentru tema **Personalități, exemple, modele***: *Mănăstirea Argeșului*; N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*; M. Eminescu, *Andrei Mureșanu*; M. Sadoveanu, *Frații Jderi*; G. Călinescu, *Bietul Ioanid*; Eugene Ionesco, *Regele moare*; P. B. Shelley, *Prometeu dezlănțuit* etc.

2. Ficțiune și realitate

- pentru tema **Adolescența**: un text despre psihologia adolescenței; un fragment de jurnal intim (de exemplu, Titu Maiorescu etc); Mircea Eliade, *Memorii*; Simone de Beauvoir, *Aventurile unei fete cumini* etc.
- pentru tema **Joc și joacă**: descrierea unui joc pentru calculator (text publicitar); funcțiile jocului (text științific); L. Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*; Goethe, *Poezie și adevăr*; V. Nabokov, *Vorbește, memorie!* etc.
- pentru tema **Familia**: un text legislativ privitor la familie; un reportaj despre situații de familie; Marin Preda, *Viața ca o pradă* etc.

- pentru tema **Școala**: un discurs oratoric pe tema învățământului (Maioreșcu, Delavrancea etc.); un raport despre starea învățământului; un fragment din legislația educațională; Cătălin Bursaci, *Prima carte, ultima carte*; Radu Petrescu, *Oceanul întors* etc.
- pentru tema **Iubirea**: un text științific despre psihologia adolescentului; o scrisoare de dragoste (Eminescu către Veronica Micle etc.); un eseu despre dragoste (Ortega y Gasset, Octavio Paz etc.), un fragment din *Cântarea cântărilor*, un fragment de jurnal sau de memorii etc.
- pentru tema **Scene din viața de ieri și de azi**: un document de epocă; un text istoriografic; un fragment de memorii sau de jurnal; un text publicistic din trecut sau din actualitate etc.
- pentru tema **Aventură, călătorie**: un text documentar despre exploratori celebri; un itinerar de călătorie; un eseu despre călătorie (Octavian Paler, Ana Blandiana etc.); un reportaj despre un eveniment aventuros etc.
- pentru tema **Lumi fantastice**: un text științific despre fenomene “paranormale”; o mărturie despre extraterestri; un eseu despre fantastic etc.
- pentru tema **Confruntări etice și civice***: un text eseistic (N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*; Andrei Pleșu, *Minima moralia*; H. R. Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă* etc.); un discurs oratoric laic (Delavrancea, Cicero, Shakespeare, *Antoniou și Cleopatra* etc.) sau religios; o polemică jurnalistică pe probleme etice etc.
- pentru tema **Personalități, exemple, modele***: un portret din G. Călinescu, *Istoria literaturii române...*; I. L. Caragiale, *În Nirvana*; M. Sadoveanu, *Anii de ucenicie*; un fragment de biografie sau de istorie romanțată etc.

3. Literatură și alte arte: literatură și cinematografie

De exemplu:

- ecranizări după opere de Ion Creangă, Ioan Slavici, I. L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Marin Preda, Geo Bogza, William Shakespeare, Franz Kafka, Stanislaw Lem ș.a.